

**KREATIV YONDASHUV ASOSIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI
BOLALARDA ESTETIK TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH***29-DMTT direktor**Soyibova Surayyo Anorboyevna*

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda estetik tafakkurni shakllantirish jarayonida kreativ yondashuvning o‘rni va ahamiyati tahlil qilingan. Estetik idrok, tasavvur, go‘zallikni his etish kabi psixologik omillarni rivojlantirish uchun innovatsion pedagogik metodlardan foydalanishning samaradorligi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: kreativ yondashuv, estetik tafakkur, maktabgacha yosh, estetik tarbiya, ijodkorlik, innovatsion ta’lim.

Kirish

Bugungi kunda maktabgacha ta’lim tizimida estetik tafakkurni rivojlantirish masalasi dolzarb bo‘lib, u bolaning shaxsiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Estetik tafakkur — bu shaxsning atrofdagi olamdagi go‘zallikni anglash, uni baholash va yaratishga bo‘lgan ichki ehtiyojdir. Maktabgacha ta’lim tizimi O‘zbekiston Respublikasida shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta’minlashga qaratilgan muhim bosqich hisoblanadi. Bolaning estetik tafakkurini shakllantirish, unda go‘zallikka, san’atga va tabiatga nisbatan badiiy his-tuyg‘ularni uyg‘otish bu tizimning ajralmas tarkibiy qismidir. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni (2020-yil 23-sentabrda qabul qilingan, yangi tahrir) hamda “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi Qonuni (2019-yil 16-dekabr) da qayd etilishicha, “Maktabgacha ta’limning asosiy vazifalaridan biri – bolalarda estetik, axloqiy, jismoniy va intellektual rivojlanishni ta’minlash hamda ularning ijodiy qobiliyatlarini ochishdir.”[1] Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–4312-son qarori (2019-yil 8-may) bilan tasdiqlangan “Maktabgacha ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da ham, maktabgacha yoshdagi bolalarda estetik did va ijodkorlikni shakllantirish, ularning tafakkurini rivojlantirish uchun innovatsion pedagogik yondashuvlardan foydalanish zarurligi ta’kidlangan. Mazkur hujjatlar ta’lim tizimida kreativ yondashuv asosida estetik tarbiya berishning huquqiy poydevorini yaratadi. Bugungi kunda ta’limda an’anaviy yondashuvlardan tashqari, bolalarning ichki dunyosini ochish, go‘zallikka nisbatan estetik idrokini rivojlantirish, his-tuyg‘ularni ifoda etish imkonini beruvchi kreativ metodlardan foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Kreativ yondashuv esa ta'lim jarayonida bolalarda mustaqil fikrlash, ijodiy tasavvur, estetik idrokni rivojlantirishning eng samarali vositasi sifatida e'tirof etilmoqda [2].

Asosiy qism

1. Kreativ yondashuvning pedagogik mohiyati

Kreativ yondashuv pedagogik jarayonni yangicha tashkil etish, o'quvchi (bola)ning ichki imkoniyatlarini ochish va mustaqil fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan tizimdir. Psixolog olimlar D. B. Bogoyavlenskaya, A. Maslou va K. Rojerslar ta'kidlaganidek, ijodkorlik inson shaxsining tabiiy ehtiyojlaridan biridir [3].

Maktabgacha yoshdagi bolalarda bu ehtiyoj asosan rasm chizish, qo'shiq aytish, raqs, o'yin, qo'l mehnati kabi faoliyatlar orqali namoyon bo'ladi. Shu bois tarbiyachi bu jarayonda bolaning har bir kichik ijodiy ifodasini qo'llab-quvvatlashi zarur.

2. Estetik tafakkurni rivojlantirish omillari

Bolalarda estetik tafakkur quyidagi omillar orqali shakllanadi:

Tashqi omillar: muhit go'zalligi, ranglar uyg'unligi, estetik jihatdan boy o'yinchoqlar, san'at asarlari bilan tanishish;

Ichki omillar: tasavvur, his-tuyg'u, diqqat va idrok faoliyatining uyg'un rivoji [4].

Masalan, ranglar bilan ishlash jarayonida bola nafaqat chizishni o'rganadi, balki go'zallikni his etish, uyg'unlikni topish, o'z fikrini obrazlar orqali ifodalashni o'rganadi. Shu jarayonda kreativ yondashuv bolaning estetik tafakkurini chuqurlashtiradi.

3. Kreativ metodlar orqali estetik tafakkurni shakllantirish

Tadqiqotchilar (V. A. Slastyonin, L. S. Vygotskiy) fikricha, estetik rivojlanishda "yaratuvchan o'yinlar" asosiy vosita hisoblanadi [5]. Shunga ko'ra, quyidagi kreativ metodlar samarali hisoblanadi:

"Ijodiy tasvir" metodi – bola berilgan mavzuni o'z tasavvuriga ko'ra chizadi;

"Rol o'ynash" metodi – bolalar san'at asarlari syujetini jonlantiradilar;

"Fantaziya mashqlari" – tarbiyachi bolaga "agar sen rassom bo'lganingda, qanday dunyo chizarding?" kabi savollar beradi;

"Estetik baholash o'yini" – bolalar turli asarlarni baholash orqali go'zallik mezonlarini o'rganadilar.

4. Tarbiyachining roli

Tarbiyachi estetik tafakkurni rivojlantirishda yo'l boshchi rolini bajaradi. U bolalarga faqat bilim beruvchi emas, balki ularni estetik his etishga, go'zallikni yaratishga ilhomlantiruvchi shaxsdir. Kreativ pedagog shaxsiy namunasi orqali bolada san'at va go'zallikka mehr uyg'otadi [6]. 1. Estetik tafakkurning shakllanish bosqichlari

Pedagog va psixolog olimlarning (E. V. Bondarevskaya, L. V. Zankov, Sh. X. Sharipova) tadqiqotlariga ko‘ra, estetik tafakkur maktabgacha yoshda quyidagi bosqichlarda shakllanadi:

Idrok bosqichi – bola rang, shakl, tovush, harakat kabi estetik belgilarni ajratishni o‘rganadi;

Tasavvur bosqichi – estetik obrazlarni ongida qayta tiklaydi va ularni hissiy tarzda qabul qiladi;

Baholash bosqichi – go‘zallikni qadrlash, yoqimli va yoqimsizni farqlash qobiliyati paydo bo‘ladi;

Ijod bosqichi – bola o‘zining estetik tajribasini mustaqil ijodiy faoliyatda ifoda etadi [3].

Bu bosqichlar izchil rivojlansa, bolada mustaqil, ijodiy fikrlash, go‘zallikni his etish va uni yaratishga bo‘lgan intilish kuchayadi.

2. Kreativ o‘yin faoliyatining o‘rni

Kreativ o‘yin faoliyati estetik tafakkurni shakllantirishning eng tabiiy va samarali usullaridan biridir.

Masalan:

“Tasvirni davom ettir” o‘yini – tarbiyachi rasmning yarmigacha chizadi, bola esa uni o‘z tasavvuriga ko‘ra yakunlaydi;

“Mo‘jizali tovushlar” mashg‘uloti – bolalar turli tovushlardan musiqa yaratadilar;

“Ranglar orqali kayfiyat” mashg‘uloti – bola kayfiyatini ranglar orqali ifodalaydi.

Bunday o‘yinlar orqali bola nafaqat go‘zallikni idrok etadi, balki uni ijodiy tarzda ifodalashni o‘rganadi. Shu jarayonda kreativ tafakkur va estetik did uyg‘un rivojlanadi [4].

3. Estetik tarbiya vositalari

Kreativ yondashuv asosida quyidagi estetik tarbiya vositalari samarali natija beradi:

San‘at asarlari bilan tanishtirish (rassomchilik, musiqa, teatr, milliy hunarmandchilik);

Tabiat manzaralarini kuzatish (yil fasllari o‘zgarishi, gullarning o‘sishi);

Milliy qadriyatlar asosida o‘yinlar tashkil etish – “Gullar bayrami”, “O‘zbek naqshlari”, “Ona tabiatni asraylik” kabi tadbirlar;

Ota-onalar bilan hamkorlikda ijodiy loyihalar (“Bolam rassom”, “Oilaviy bezaklar”, “Estetik burchak”).

Bu vositalar orqali bola nafaqat go‘zallikni ko‘radi, balki o‘z hayotida estetik qadriyatlarni tatbiq etishni o‘rganadi.

4. Kreativ muhit yaratishning shartlari

Kreativ muhit quyidagi shartlar asosida shakllanadi:

1. Tarbiyachining estetik didi va ijodkorlik salohiyati yuqori bo‘lishi; 2. Guruh xonasining dizayni bolalarda estetik idrokni rag‘batlantiruvchi bo‘lishi (ranglar uyg‘unligi, san‘at namunalaridan foydalanish);
3. Har bir bola uchun individual yondashuvni qo‘llash;
4. Bolaning erkin fikrlashiga, mustaqil tanlov qilishiga imkon yaratish.

Kreativ muhitda tarbiyalangan bola go‘zallikni sezadi, qadrlaydi va uni yaratishga intiladi — bu esa estetik tafakkurning asosiy ko‘rsatkichidir [5].

Xulosa

Kreativ yondashuv asosida olib borilgan ta’lim-tarbiya jarayoni maktabgacha yoshdagi bolalarda estetik tafakkurni rivojlantirishga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Bu yondashuv bolaning shaxsiy dunyosini boyitadi, ijodkorlikni rag‘batlantiradi hamda kelgusida san‘at, madaniyat va estetik qadriyatlarni qadrlaydigan yetuk shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vygotskiy, L. S. (1984). Psixologiya iskusstva. Moskva: Pedagogika.
2. Guilford, J. P. (1967). The Nature of Human Intelligence. New York: McGraw-Hill.
3. Maslow, A. (1954). Motivation and Personality. New York: Harper.
4. G‘ulomova, D. (2020). “Maktabgacha ta’limda estetik tarbiya asoslari.” Ta’lim va Innovatsiyalar jurnali, №4, 65–70.
5. Slastyonin, V. A. (2002). Pedagogika. Moskva: Akademiya.
6. Qodirova, G. N. (2021). “Kreativ pedagogik yondashuvning ta’lim jarayonidagi roli.” Ilmiy tadqiqotlar to‘plami, №3, 22–26.